

26. Sosiaali- ja terveydenhuolto

Tiedot henkilöiden asiakassuhteesta sosiaalihuollossa tai työhallinnossa kuuluvat ehdottoman salassapidon piiriin. Salassa pidettäviä ovat lisäksi kaikki terveydentilaa kuvaavat tiedot, kuten diagnoosit, vammaisuudet, hoitotoimenpiteet sekä seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen. Asiakkuutta koskevat salattavat tiedot liittyivät etuisuuksien saamiseen, tukitoimiin tai saatuihin palveluihin.

Sosiaali- ja terveyshuollossa salassapito on edellytys luottamukselliselle hoitosuhteelle. Logiikkana on, että jo asiakkuus sinänsä saattaa paljastaa henkilöistä arkaluonteisia tietoja. Salassapidon kohteena voi olla myös muu kuin varsinaisesti hoidettavana oleva henkilö, kuten esimerkiksi siittiöiden luovuttaja.

Salassapitovelvoite ulottuu sosiaalihuollon tai terveydenhuollon yksiköiden ohella myös muihin viranomaisiin. Salattavat tiedot voivat sisältyä tällöin esimerkiksi lääkäritodistuksiin, ruumiinavauspöytäkirjoihin tai pakkohoitoon toimittamista koskeviin läheteisiin.

Potilasvahinkolautakunnan ratkaisut. Potilasvahinkolautakunta kieltäytyi antamasta kopiot täysistuntoratkaisuista 2007–2009 niitä pyytäneelle lakitoimistolle. Sen mukaan lautakunnan ratkaisut koskivat yksittäisten potilaiden hoitoa ja sisälsivät tietoja heidän terveydentilastaan ja olivat tämän vuoksi salassa pidettäviä. Istuntoratkaisuissa ei annettu yleisiä soveltamissuosituksia potilasvahinkolain mukaisissa korvausasioissa. Oikeuden mukaan asiakirjoista voi antaa tietoja potilaiden tunnistetiedot peitettyinä. Päätöksestä valittiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen. **(Helsingin HAO 06303/09/1203 /9.7.2010)**

Hoitoraportti. Isällä oli asianosaisena oikeus saada viranomaiselta tieto yksityisessä lastensuojelulaitoksessa laadituista tämän lasta koskevista hoitoraporteista. Raportit olivat sosiaalilautakunnan hallussa. **(KHO 1908/6.6.1996)**

Sosiaalihuollon sijoitusasiakirjat. Sosiaalihuollon johtajalla oli oikeus kieltäytyä luovuttamisesta tietoja salassa pidettävistä sosiaalihuollon asiakirjoista isälle, joka ei ollut tyttärensä huoltaja eikä siten asianosaisena oikeutettu tietoihin. Isä oli pyytänyt sosiaalihuollolta tyttärensä sijoittamista koskevia asiakirjoja. **(Helsingin HAO 07/0674/2 /24.5.2007)**

Vanhemman oikeus potilastietoihin. Isällä ei ollut oikeutta lapsensa potilaskertomukseen. **(KHO 126/1/08)** / Lapsensa pahoinpitelystä tuomittulla isällä ei ollut oikeutta lapsensa sairaskertomustietoihin. **(KHO 128/1/08)** / Tiedot koskivat henkilön terveydentilaa eikä isällä ollut asianosaisuuden perusteella oikeutta asiakirjan saamiseen. **(KHO 3509/1/07)** / Isälle, joka ei ollut lastensa edunvalvoja, ei tarvinnut luovuttaa tietoja lasten vuositileistä. **(KHO 2164/1/07)**

Sijaisperhe. Isällä ei ollut oikeutta saada asiakirjoja lapsensa sijoittamisesta sijaisperheeseen, koska isä ei ollut lapsen sijoittamis päätöksen tekohetkellä lapsen huoltaja. **(KHO 117/1/08)**

Oikeuden antama tiedonsaantioikeus. Lasten isä oli pyytänyt entisen puolisonsa ja koulun ja sosiaalitoimen välisten yhteydenottojen asiakirjoja ja mahdollisia lastensuojeluilmoituksia. Tietopyyntö oli hylätty sillä perusteella, että isä ei ollut lastensa huoltaja. Samalla oikeuden päätökselle isälle oli kuitenkin annettu tietojensaantioikeus lastensa koulua ja terveydenhuoltoa koskevissa asioissa, joten hänellä oli asianosaisen asema ja siten oikeus saada pyytämänsä tiedot. **(Helsingin HAO 07/0556/2 /9.5.2007)**

Isän oikeus lasten tietoihin Lasten isä oli pyytänyt kaupungin perheneuvolasta tyttärtään koskevia asiakirjoja sillä perusteella, että hänellä on kärkeäoikeuden päätös saada tiedot lapsen päivähoitoon, kouluun ja terveydenhoitoon liittyvistä asioista. Perheneuvola oli kieltäytynyt vetoamalla siihen, että asiakirjat ovat osa sosiaalipalvelua eivätkä terveydenhoitoa. Näin ne olisivat salassa pidettäviä, ellei asiakas tai tämän laillinen edustaja anna tietojen luovuttamiseen lupaa. Huoltajana oleva äiti ei lupaa antanut. Hallinto-oikeus kumosi palvelujohtajan päätöksen, koska tietojensaantioikeus koskee siinä määrättyjä tietoja riippumatta viranomaisen hallinnonalasta. Asiakirjoissa ei kuitenkaan ollut mitään aihepiiriin liittyviä tietoja, eikä muita tietoja tarvinnut luovuttaa, koska huoltaja ei ollut antanut tähän lupaa. **(Helsingin HAO 07/0673/2 /24.5.2007)**

Täysikäisen lapsen tiedot. Täysikäisen lapsen sosiaalihuollon asiakirjoja ei tarvinnut luovuttaa vanhemmille, kun lapsi oli kieltänyt niiden luovuttamisen. Tietojen luovutus olisi ollut vastoin lapsen etua. Tapauksessa isä oli pyytänyt tyttärtään koskevia nuorisokodin hallussa olevia asiakirjoja. Pyyntö oli evätty, koska tuolloin 16-vuotias tytär oli kieltänyt tietojen luovuttamisen. Asia oli palautettu uudelleen käsittelyyn, koska päätöksessä ei oltu huomioitu isän oikeutta saada tietoja asianosaisena. Tytär on johdonmukaisesti kieltänyt tietojensa luovutuksen 16- ja 17-vuotiaana. Nyt hän oli jo täysi-ikäinen, eikä tietoja voitu luovuttaa ilman hänen lupaansa. Isän asianosaisen oikeutta tietoihin oli punnittava siihen nähden, oliko tietojen luovutus vastoin lapsen etua. Tällöin huomiota tuli kiinnittää lapsen ikään, kehitystasoon ja olosuhteisiin. **(Helsingin HAO 07/0758/2 /31.5.2007)**

Syy potilasasiakirjojen saamiseksi. Henkilö pyysi kuolleen isänsä potilasasiakirjoja, koska epäili hoitovirhettä ja katsoi tarvitsevansa asiakirjoja omien oikeuksiensa selvittämiseksi. Oikeuden mukaan perustelut olivat sinänsä perusteltavissa. Kuitenkaan henkilö ei ollut perustellut tarvettaan syyllä, joka olisi osoittanut asiakirjojen antamisen tämän edun ajamisen kannalta välttämättömäksi (potilaslaki 13 §), eikä henkilöllä ollut vireillä asiaa jonka nojalla hänellä olisi ollut asianosaisena oikeus pyytämiänsä tietoihin (julkisuuslaki 11 §). Oikeus hylkäsi kanteen. **(Helsingin HAO 03848/09/1203 /15.2.2010)**

Kuolemansyy. Edesmenneen henkilön omaisilla ja kuolinpesän osakkaalla ei ollut oikeutta saada potilasasiakirjoja kuolinsyy selvittämistä varten. Potilaslain mukaan potilasasiakirjoja voidaan luovuttaa vain henkilön omalla suostumuksella. Oikeuskirjallisuuden perusteella salassapitovelvollisuus ei lakkaa henkilön kuoltua. (Helsingin HAO 00/0613/2 /14.9.2000)

Kuolemansyy selvittäminen. Isällä oli lähiomaisena ja asianosaisena oikeus saada tietoonsa kuolleen poikansa sairauskertomusasiakirjat ja muut kuolemansyy selvittämiseksi tarpeelliset seikat. Tiedot oli annettava siitakin huolimatta, että potilas oli hoidon aikana hetimitä kieltänyt tietojensa antamisen lähiomaisilleen. (KHO 3196/27.7.1994) / Asiakirjojen antaminen kuoleman jälkeen lähiomaisen käyttöön ei ollut vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua. Kuolleen potilaan lähiomaisille tuli antaa tieto kuoleman syystä ja siihen liittyvistä lääkärilausunnoista. Hoidosta oli tehty kantelu ja sen johdosta hankittu asiantuntijalääkärin lausunto. (OKA 7.4.1994)

Mielentilaselvitys. Vainajan omaiset eivät olleet julkisuuslain perusteella asianosaisia potilasasiakirjoihin kuolleen mielentilan selvittämiseksi. Potilaslain mukaan potilasasiakirjoja voidaan luovuttaa vain henkilön omalla suostumuksella ja oikeuskirjallisuuden perusteella salassapitovelvollisuus ei lakkaa henkilön kuoltua. Mielentilan selvittäminen olisi ollut omaisille tarpeen testamentin tulkintaerimielisyyksien takia. (Helsingin HAO 00/0408/2 /2.6.2000)

Perinnölliset sairaudet. Kuolleen omaisen potilasasiakirjojen saamiseksi on esitettävä pätevä syy. (KHO 788/1/09) / Tytär oli pyytänyt saada tutustua kuolleen äitinsä potilasasiakirjoihin etsiäkseen suvussa mahdollisesti periytyviä sydän- ja verisuonitautteja. Tytär ei ollut kuitenkaan esittänyt riittäviä perusteluja sille, miksi potilasasiakirjojen luovuttaminen olisi ollut välttämätöntä tyttären etujen tai oikeuksien selvittämiseksi tai toteamiseksi. (Oulun HAO 00978/08/1203)

Hoitovirhe. Hoitovirhettä epäillyt puoliso oli oikeutettu saamaan kuolleen miehensä potilasasiakirjat koska nämä olivat välttämättömät hänen etujensa ja oikeuksiansa selvittämiseksi ja toteamiseksi. Puolisolla ei ollut kuitenkaan oikeutta tietoihin siitä, ketkä olivat selanneet puolison sähköisiä potilasasiakirjoja. (Oulun HAO 01301/08/1203)

Sotavamma. Sota-arkisto oli menetellyt oikein hylätessään lesken tekemän asiakirjapyyntöön kuolleen puolisonsa sotavammoista. Leski ei ollut perustellut riittävän hyvin, miksi tiedot olisivat olleet tärkeitä tämän etujen ajamiseksi. Valtiokonttorissa vireille pannussa korvausasiassa valtiokonttori pyytää tarvitsemansa asiakirjat sota-arkistolta. (Vaasan HAO 00863/05/1203)

Eläkehakemuksen lääkärintuoto. Tiedon antaminen asianosaiselle häntä itseään koskevaan eläkehakemukseen liitetystä lääkärintuotoista ei ollut vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua. (KHO 1986 II 6)

Potilaan omat lokitiedot. Potilaalla saattaa olla oikeus tarkastaa omaa rekisteriään koskevat lokitiedot. Mikäli lokitietoa ei missään tapauksessa voida luovuttaa, viranomaisen on neuvottava tiedonpyytäjää virallisen päätöksen saamiseksi. Tapauksessa ylilääkäri oli evännyt henkilön pyynnön saada nähdä oman potilasrekisterin käyttäjätiedot, koska tämä ei ollut esittänyt vaadittavia perusteita tietojen saamiseksi. Ylilääkäri oli näin toimiessaan kuitenkin laiminlyönyt neuvontavelvollisuutensa, kun ei ollut ohjannut henkilöä tekemään asiassa julkisuuslain mukaista tietopyyntöä. (EOA 1433/2005)

Asiantuntijalääkärien henkilöllisyys. Asianosaisella oli oikeus saada tietää eläkevakuutusyhtiössä hänen asioidensa käsittelyyn osallistuneiden asiantuntijalääkärien nimet. Lisäksi hänelle oli luovutettava asian käsittelyyn liittyvä yhtiön hallituksen kokouspöytäkirja liitteineen. (KHO 2012/1/02)

Ymmärrettävä sairaskertomus. Potilaalla oli oikeus saada selvitys omasta terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja muista hänen hoitoonsa liittyvistä tosiseikoista ymmärrettävällä tavalla. Potilaan oikeudesta tarkastaa itseään koskevia asiakirjoja on voimassa mitä henkilötietolain 26, 27 ja 28 §:ssä sekä lain 11 ja 12 §:ssä säädetään. (KHO 2469/3/02)

Röntgenkuvat. Asianomainen oli pyytänyt lääkärikeskukselta saada tarkistaa hampaistaan otettuja röntgen- ja diakuvia. Hänelle oli varattu tilaisuus tutustua kuviin keskuksen tiloissa tietynä aikana. Tästä potilas oli kieltäytynyt. Lääkärikeskus oli toiminut oikein varatessaan tiedonpyytäjälle viivytyksettä mahdollisuuden tutustua tietoihin. Viranomaisen on kuitenkin annettava siltä pyydyt tiedot tarvittaessa myös kirjallisessa muodossa. (Hämeenlinnan HAO 04/0039/3 /13.2.2004)

Raskaudenkeskeytys. Raskaudenkeskeytystä koskeva hakemus on ainoastaan äitiä koskeva potilasasiakirja. Asiakirjan ei voitu katsoa koskevan asiasta valittanutta miestä sillä perusteella, että tämä oli ilmoittanut olevansa kyseisen odottamattoman lapsen isä. (KHO 1842/1/08)

Työntekijän terveydentila. Työnantajalla ei ole asiaosaisen oikeutta saada tietoa työntekijän terveydentilasta. Tapauksessa ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen johtokunnalla ei ollut asianosaisen oikeutta tutustua johtokunnan valvonnan alaisen aikuiskoulutuskeskuksen opettajan terveydentilaa koskevaan lääkärintuotoon. (EOA 23.3.1992)

Valtuutus asianosaiselta. Tietopyynnön tehneen toimittajan olisi pitänyt saada asianosaiselta kirjallinen valtuutus ja tehdä sen pohjalta viranomaiselle kirjallinen tietopyyntö varmistuksen siitä, onko Terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle jätetty asianosaisen kantelukirjoitus, josta hän oli saanut kantelijalta aiemmin kopion. Puhelimitse pyydettyä tietoa potilaan hoitosuhteesta ei voitu luovuttaa. Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä, eikä viranomaisen diaarimerkinnöistään saa antaa tietoja, jos ne sisältävät salassa pidettävää tietoa potilaasta ja hänen hoitosuhteestaan. Tietopyyntöä ei olisi voitu toteuttaa paljastamatta salassa pidettäviä tietoja potilaasta ja hoitosuhteen olemassaolosta. Kantelijan nimi ja kantelun saapumisaika eivät sen sijaan olleet salassa pidettäviä tietoja. **(EOA 18.6.1998)**

Työkyvyttömyyseläkeläiset. Kyse oli erilaisia eläkkeitä koskevasta päätösluettelosta, jonka Ahvenanmaan maakuntahallitus oli julkaissut verkkosivuillaan. Työkyvyttömyyseläkettä koskevien tietojen liittäminen nimien yhteyteen loukkasi eläkkeen saajien yksityisyyttä. Tiedot liittyivät terveyden- ja sairaanhoitoon ja sisälsivät sellaista informaatiota henkilöiden yksityisistä olosuhteista, että tiedon antaminen saattoi olla heille ja heidän omaisilleen vahingollista tai epämieluisaa. Eläkepäästösten yhteydessä olleiden henkilöiden nimien välittäminen internetissä ei ollut myöskään yleisten asiakirjojen julkisuutta koskevassa maakuntalaissa säädetyn hyvän rekisteröintitavan mukaista. **(AOK 462/1/06 /14.5.2008)**

”Sairauden” tarkempi kuvaus. Kunnan ympäristölautakunnan asialistalla mainittu valittajan ”sairaus” oli huonompi ilmaus kuin esimerkiksi angiina. Sairaus voi tarkoittaa vakavampakin terveydentilan ongelmaa. Lautakunta ei kuitenkaan toiminut lain vastaisesti mainitessaan valittajan sairaudesta samassa yhteydessä, kun se käsitteli eläinten aiheuttamia haittoja, vaikka asiassa olisikin voitu käyttää toisenlaista sanavalintaa. **(EOA 859/2002)**

Lääkärintodistus. Kunnan holhouslautakuntaa oli luovuttanut pankille yksityishenkilön uskotun miehen määräämiseksi hankitun lääkärintodistuksen. Viranomaisen olisi pitänyt pitää salassa lääkärintodistus tapauksessa, jossa pankin ja asiakkaan omaisten välillä oli syntynyt erimielisyyttä raha-asioiden hoitamisesta. **(AOK 203/1/89 /26.1.1990)**

Aloitteentekijän tunnistaminen. Kunnan sosiaalitoimelle aloitteen tehneen henkilön sähköpostiosoitetta ei tarvinnut luovuttaa, koska kyseessä oli sosiaalihuollon asiakirja, joka sisälsi tietoa sosiaalihuollon asiakkaasta ja oli tämän vuoksi salassa pidettävä. Asiakirja sisälsi epäsuoran tiedon siitä, että aloitteen tekijä oli sosiaalihuollon asiakas. Sosiaalitoimen päätös oli ollut virheellisesti esillä kunnan nettisivuilla, joissa oli näkynyt myös aloitteentekijän nimi. Tapahtunut virhe ei kuitenkaan velvoittanut kuntaa luovuttamaan pyydettyjä yhteystietoja. **(KHO 3607/1/07)**

Poliisin luovuttamat tiedot. Poliisi ei saa luovuttaa ulkopuolisille omassa toiminnassaan selville saamiaan terveystietoja. Poliisi oli antanut vuokranantajalle tietoja asuntoon tekemistään poliisitehtävistä, ja samassa yhteydessä kertonut myös asunnon haltijan terveysongelmista. **(EOA 2545 /2000)** Vastaavassa tapauksessa poliisi oli luovuttanut poliisin omaan työsuojelukäyttöön kirjaamia tietoja henkilön terveydentilasta oikeudenkäynnissä, jossa tämä oli syyttänyt valtiota aiheuttomasta vapaudenriistosta. Valtion edun valvonta ei olisi edellyttänyt poliisilta terveydentilaa koskevien tietojen julkittamista. **(EOA 2215/2000)**

Yksityissairaaloiden potilasvahinkoratkaisut. Yksityisten sairaaloiden sairaalakohtaiset potilasvahinkoratkaisut ovat salassa pidettäviä tietoja. Tapauksia tilastoiva Potilasvakuutuskeskus ei ole julkisuuslain tarkoittama viranomainen, vaan yksityisten toimijoiden yhteenliittymä. Keskus ei myöskään ollut käyttänyt julkista päätös- tai määräysvaltaa laatiessaan vahinkoratkaisuja käsitteleviä tilastoja. Hallinto-oikeus oli aiemmin määrännyt yksityissairaaloiden plastiikkakirurgisia toimenpiteitä koskevat sairaalakohtaiset potilasvahinkotilatot julkisiksi. **(KHO 498/1/07)**